

Єрошенко Борис Вячеславович –
адвокат

Вплив корумпованих зв'язків організованих груп та злочинних організацій на регуляторну політику у сфері страхування

У статті висвітлюються питання впливу корупції на регуляторну політику на ринку страхових послуг. Розглянуто найбільш суспільно небезпечні корумповані зв'язки посадових осіб органів державної влади та управління з організованими групами та злочинними організаціями, а також виділено їх рівні. Окремо здійснено аналіз факторів, що призводять до дискримінації господарюючих суб'єктів та стримують конкуренцію.

Забезпечення економічної безпеки держави та добробуту її громадян шляхом захисту конкурентного ринкового середовища, формування сприятливого та передбачуваного правового поля у сфері страхування є однією з основних функцій держави в умовах подальшого розвитку ринкової економіки.

Відомо, що підвищення ролі регуляторної політики є передумовою стабільного економічного зростання та конкурентоспроможності економіки держави, обмеження монополізму, розв'язання багатьох економічних та соціальних проблем, що існують в Україні тощо.

Разом із тим системного характеру набуває в останні роки процес накопичення проблем у сфері формування і реалізації регуляторної політики, що, у свою чергу, стримує розвиток ринку страхових послуг. З відповідного роду проблемами господарюючі суб'єкти мають справу під час започаткування господарської діяльності, її провадження та припинення.

На сьогодні основні засоби державного регулювання у сфері страхування не є ефективними, що зумовлює необхідність їх перегляду [1].

Наразі, становлення та розвиток вітчизняного ринку страхових послуг супроводжується негативними процесами. І одним з головних чинників, що суттєво заважає його динамічному розвитку, є вплив корупції з боку посадових осіб органів державної влади та управління.

Характерною особливістю поширення корупції в Україні є безпосередня участь високих посадових осіб у формуванні за допомогою адміністративних чинників монополій; лобіювання на високому державному рівні інтересів великого капіталу; тотальний корупційний тиск на підприємців страхового бізнесу. Отже, потерпає від корупції економічний сектор, який є фактором формування ринкових конкурентних відносин.

Необхідно зазначити, що виявлення ознак корумпованих зв'язків в одній ситуації дозволяє визначити спосіб вчинення злочину економічного характеру, в другій – спосіб приховування слідів злочинної діяльності, в третій – спосіб легалізації доходів, одержаних протиправним шляхом, у четвертій – коло учасників організованої злочинної діяльності тощо. Саме при розробці характеристики корумпованих зв'язків організованих груп і злочинних організацій (далі – ОГЗО) варто використовувати кримінально-правову характеристику корупційної злочинності.

Вивчення та аналіз практики розслідування злочинів економічного спрямування дозволили виділити найбільш суспільно небезпечні корумповані зв'язки. У їх числі корумповані зв'язки ОГЗО з посадовими особами:

- вищих державних органів;
- регіональних владно-управлінських органів;
- фінансових, банківських, зовнішньоекономічних установ і організацій;
- митних органів;
- податкової служби;
- прокуратури;
- органів внутрішніх справ;
- контрольно-наглядових інстанцій.

Як свідчать результати наукових досліджень, корумповані зв'язки державних чиновників з організаторами злочинного бізнесу ускладнювали виявлення кожної третьої ОГЗО корисливої-господарської спрямованості.

Слід зауважити, що ОГЗО в сфері економіки мають шість рівнів корумпованих зв'язків.

Перший рівень – корумповані державні чиновники сприяють формуванню ОГЗО у структурі державних підприємств, фінансових, банківських установ, інших суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності; створенню фіктивних фірм (з метою використання їх для вчинення злочинів економічного характеру, приховування слідів легалізації кримінальних доходів, переведення у безготівкову форму значних фінансових коштів з наступною конвертацією); розвитку тіншового виробництва; ліцензуванню та реєстрації фіктивних підприємств.

Другий рівень – організатори ОГЗО використовують корумповані зв'язки посадових осіб владно-управлінських органів для реалізації злочинних акцій, пов'язаних з одержанням значних грошових сум, дорогих матеріальних цінностей, нерухомого майна, цінних паперів, інших документів, що виконують функцію грошового еквівалента; лобіювання, протекціонізму в одержанні експортних квот; сприяння в отриманні цільових державних кредитів, пільг, інших переваг фіктивними фірмами або комерційними структурами, контрольованими ОГЗО; адміністративного протекціонізму при проведенні приватизації майна стратегічних державних підприємств; необгрунтованої передачі державного майна в управління комерційним структурам кримінальної орієнтації; проведення протиправних фінансово-господарських угод, банківських операцій, а також незаконної зовнішньоекономічної діяльності; розміщення і проведення банківських операцій з бюджетними коштами регіонального чи місцевого рівнів; вкладення державних ресурсів у фіктивне підприємництво, тіншовий бізнес тощо.

Третій рівень – корумповані державні службовці сприяють організаторам злочинної діяльності безпосередньо або ж через третіх осіб у виборі об'єкта злочинного зазіхання; плануванню, підготовці, здійсненню злочинної акції та приховуванні її слідів; забезпеченню ОГЗО сучасними технічними й інформаційними засобами; створенню обстановки, що сприяє вчиненню злочинів економічного спрямування; розширенню сфер впливу; забезпеченню безпеки й ефективності обігу кримінальних прибутків при їх легалізації.

Четвертий рівень – ОГЗО використовують корумповані зв'язки службових осіб органів влади та управління для нейтралізації форм соціального контролю і протидії проведенню перевірок, ревізій державними контрольно-наглядовими службами; виявленню ознак злочинів економічного характеру та їх розслідуванню; судовому розгляду.

П'ятий рівень – корумповані державні чиновники лобіюють прийняття вигідних законів, урядових рішень, інших управлінських актів в інтересах підприємницьких структур, контрольованих або ж створених ОГЗО.

Шостий рівень – корумповані посадові особи державних органів влади та управління сприяють ОГЗО вкладенню кримінальних доходів в офіційну економіку, політичні інститути, засоби масової інформації; висуванню керівників ОГЗО у політичні, управлінські структури або ж їх влаштування до правоохоронних органів.

Слід наголосити, що державні корупціонери одночасно перебувають на двох службах: офіційній державній та неофіційній, тобто в кримінальних структурах. Вони, використовуючи свої службові повноваження, забезпечують безпеку членам ОГЗО шляхом втручання, протекціонізму, сприяння, заступництва, лобіювання, фаворитизму, формування суспільної думки через засоби масової інформації тощо [2, с. 89].

Водночас, зважаючи на вплив корупції на вітчизняний страховий ринок з одного боку, слід звернути увагу і на формування монопольних утворень, що у свою чергу також знижує ефективність дії ринку страхових послуг.

Монополізовані ринки, як об'єкт демонополізації, розглядаються з точки зору наявності та розмірів штучно створених бар'єрів вступу господарюючих суб'єктів на ці ринки, а також інших факторів, що обмежують конкуренцію.

Штучно створені бар'єри вступу господарюючих суб'єктів на страховий ринок виникають унаслідок дискримінації суб'єктів підприємницької діяльності з боку органів державної влади та управління, а також антиконкурентних дій господарюючих суб'єктів.

Дискримінацією господарюючих суб'єктів з боку органів державної влади та управління вважається:

- заборона й обмеження створення нових підприємств чи інших організаційних форм підприємництва у будь-якій сфері діяльності, а також встановлення обмежень на провадження окремих видів діяльності, на виробництво певних видів товарів, проведення робіт і надання послуг з метою обмеження конкуренції, у тому числі за рахунок запровадження ліцензування підприємницької діяльності та встановлення державної монополії на певні її види;

- примушування господарюючих суб'єктів до пріоритетного укладання договорів, першочергового постачання товарів, проведення робіт і надання послуг певному колу споживачів;

- прийняття рішень про централізований розподіл товарів, проведення робіт і надання послуг, що забезпечує монопольне становище на ринку певним господарюючим суб'єктам;

- встановлення заборони на реалізацію товарів, вироблених в одному регіоні країни, в інший регіон;

- надання окремим господарюючим суб'єктам податкових, кредитних та інших пільг, бюджетних дотацій і субсидій, якщо це призводить до монополізації ринку;

- обмеження прав господарюючих суб'єктів щодо придбання та реалізації товарів, проведення робіт і надання послуг, у тому числі шляхом встановлення квот, ліцензій у зовнішньоекономічній діяльності, митних тарифів;

- запровадження обмежень на інвестиції, в тому числі іноземні, спрямованих на монополізацію товарних і фінансових ринків;

- встановлення інших заборон чи обмежень стосовно окремих господарюючих суб'єктів або їх груп, що призводять до монополізації ринку.

Крім того, конкуренцію стримують:

- державне регулювання цін, тарифів;

- несприятливі умови для підприємницької діяльності (великі податки, знецінення національної грошової одиниці, складності в реєстрації підприємств тощо);

- бюджетне фінансування монопольних утворень;

- обмежений доступ на ринок валютних ресурсів;

– недостатньо розвинуті банківська система та ринкова інфраструктура (транспортна й інформаційна мережа, складське господарство, зв'язок, система товарного та фінансового посередництва тощо).

До бар'єрів, що виникають унаслідок антиконкурентних дій господарюючих суб'єктів, належать:

- встановлення контролю над ринками сировини або збуту;
- утримання протягом тривалого часу монопольними утвореннями цін на товари (послуги, роботи), нижчих від їх собівартості, з метою усунення конкурентів, якщо це не зумовлено підвищенням ефективності виробництва або зменшенням попиту на відповідний товар;
- розподіл ринків за територіальним принципом, асортиментом товарів (робіт, послуг), обсягом їх реалізації чи закупівлі або колом споживачів;
- неправомірні угоди між конкуруючими господарюючими суб'єктами, спрямовані на встановлення (підтримання) монопольних цін (тарифів), знижок, надбавок (доплат), націнок;
- інші дії, що обмежують доступ на ринок продавців, покупців та інших господарюючих суб'єктів.

Природно-економічні бар'єри вступу господарюючих суб'єктів на ринки визначаються незворотними витратами (придбання ліцензій, реклама тощо) для вступу на ринки, обмеженими ресурсами та іншими об'єктивними причинами [3].

Необхідно додати, що боротьба з корупцією у сфері регуляторної політики на страховому ринку є складовою частиною боротьби зі злочинністю у державі в цілому. Вона передбачає реалізацію цілого ряду правових, економічних, організаційних, політичних та соціальних заходів у всіх сферах життєдіяльності країни. Боротьбу з корупцією мають визначати високий рівень нормативності, чітке законодавче врегулювання та системність підходів у проведенні вищезазначених заходів. І лише завдяки послідовним, системним та виваженим підходам можна забезпечити локалізацію та загальне зниження рівня корупції в державі.

Список використаних джерел

1. *Концепція* вдосконалення державного регулювання господарської діяльності: Указ Президента України від 3 вересня 2007 року № 816/2007. / Електронний ресурс <<http://zakon1.rada.gov.ua/cdi-bin/laws/main.>>.
2. Корж В. Характеристика коррумпованих зв'язей організованих преступних образований в сфері економіки. – // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 12. – С. 88–90.
3. *Державна* програма демонополізації економіки і розвитку конкуренції: Постанова Верховної Ради України від 21 грудня 1993 року № 3757-ХІІ. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 9. – Ст. 42.

The article is dedicated to the consideration of the questions concerning the influence of corruption on the regulatory policy at the market of insurance services. The most dangerous social corrupted liaisons of the public officials of public authorities and machinery of government with the organized groups and criminal organizations are examined, and also their levels are emphasized. The factors resulting in the discrimination of the economic subjects and restrain the competition are analysed.